

Bence Lajos otthon van

Bence Lajos: Hazatérítő (Versek 1996-2006),
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2006

„A bizonytalan kézmozdulatok / ideje jön el, ujjaink hiába / keresik párjukat, túrnak homokba / rejtőznek zsebek mélyére / e tétova szemrebbenések idején / mindenki szemüveget hord majd / a fölös vagy hiányzó dioptriára / ügyet sem vet senki, divat / lesz a sötét napszemüveg, közel / már az idő, amikor a süket fülekbe / beköltözik a halál, minden / fölösleges limlomot kitakarít / s nagyon fog fájni a mocskától / megtisztult beszéd, a tiszta szó”

Ezzel a nyitó szonettel kezdődik Bence Lajos gyűjteményes verseskötete, amely az elmúlt évtized verseit adja át nekünk, olvasóknak. Bence Lajos a Muravidék költője, a „vidéki költő”, aki vidékiségét büszkén vállalja, mi több, a kötet címében, az „észhezterítő”-re mintegy rímelve „hazatérítő”-t nyújt át, kínál fel mindenkinek, aki eltévelyedvén és a világ csábításainak engedve, szülőházát elhagyván, gyökértelenül bolyong, vagy teng-leng az élet sodrásában, hiszen mára már nyilvánvalóvá vált: a mikrokozmosz nélkül a makrokozmosz nem más, mint maga a megbolydult világ, a rendetlenség és a zűrzavar.

A „bizonytalan kézmozdulatok ideje” itt van, napjainkat uralja, „ujjaink hiába keresik párjukat, túrnak” a biztonságot, a melegséget korábban nyújtó „homokba”, rejtőznének „zsebek mélyére”, ez a világ, ez a többszörösen orwelli világ már nemcsak a zsebek mélyére lát, hanem látja lelkeink mélyét, a gondolatainkat, s arra törekszik, hogy a lelkeket összezúzza, a gondolatokat métellyel fertőzze meg. „Mindenkinek szemüveget hord”, (divat „a sötét napszemüveg”), s „közel már az idő”, – talán már itt is van – amikor „a süket fülekbe beköltözik a halál”, és nagyon fáj „a mocskától megtisztult beszéd, a tiszta szó”, mert a halál kapujában nincs többé mellébeszélés. Ott – vagy itt? – a szó maga a szó, a beszéd az emberi beszéd, a bartóki tiszta forrás.

És hol van még menedék? Egyértelműen: otthon, otthon a házban, a hazában, a tájban, a történetben, mert: „Boldog lehet, ki kerülökkel, / dülőutak mentén, / kertek alatt végül / mégis hazatalál”. (Óda a hazatér-

rőhöz). „István királyunk Szent Baljában pengető”, „Mert őrzi valahol / a karcson a lendület / ivét, őrzi egy nép / természete, őrzi / a négy égtáj felé / széthordott koponyacsont, / a velő emléke, / a Szent Jobb / csuklója.” (István királyunk Szent Baljában pengető). Viszont azt sem szabad felednünk, nem volna szabad felednünk ebben a farizeusokkal teli világban, hogy a Jobb kardot markolt!

Zengiünk ódát az Építőnek, de mivel a világ olyan, amilyen, az óda már nemcsak dicséret, hanem a rontások ellen is megvéd: „Áll már a házunk! / Otthon, s harang / nélkül is hív / magasba nyúló tekintetével / a naparcú Isten. ... Csak a Gonosznak ne / legyen szolgálja soha! / Csillapítsa dühünk, / apassza lázunk, kössön / össze bennünket, múltunkat / jövőnkkel, elmenőt az / elmenőkkel, mindenségre / felesküvőt a röggel.” (Ódaféle az Építőnek, rontás(ok) ellen)

A haza Bence Lajosnak a Kárpát-medence. Otthon van benne az elszakított hazácskákban éppen úgy, mint a megcsonkolt, maradék Magyarországon. Lendvától Székesfehérváron át Mezővárig és Obecséig. A Muravidék, az Őrség, Zala, Nagykanizsa és Magyarkanizsa a haza egy-egy szegletköve, melyek a kibillent lét ingadozásait, mint jófajta lengéscsillapítók, helyükre rakják, „Mert úgyszólván szétporlik / végül minden, / szétfolyik a víz, / fölizzza a kiszikkadt / talaj. Törekeny létünk / roppan az időben, / mint kiszáradt erdőben a gally. / De addig: forog a korong, / Izzik a képzelet: megvéd téged / a magad teremtette agyag- / (had)sereg.” (Gyöngyöző agyag, gyógyír kiszikkadás ellen). S ebben az (agyag)hadseregben ott állnak rendíthetetlenül, egymást átölelve, egymást támogatva Mayer Zala és István királyunk, Makovecz Imre és Pannóniai János, Kányádi Sándor és Németh János, Király Ferenc és Vlai Lajos, Márai és Csörgöcs József, Kerecsényi Edit és Czine Mihály, József Attila és Madách. Kondor Béla angyalaival, Bogdán József, Szúnyogh Sándor, Ady, Petőfi és Tóth Árpád. És nem utolsósorban az apa, kinek emlékmű-verset, vagy műemlék-verset állít Bence. Az Apának, nagyon sokunk

apjának: „...két-három rendszer / tépte, cibálta, / ez volt számára az élet / melódiája, ettől / lett ily keskeny és / kicsi, de nem volt / soha S P I C L I, / (Gondoltátok volna / egykoron, proletárok?) / Pedig álmában ő is tiszta / ruhát hordott, ilyenkor / a hivatali tintanyalók is / „jó napot” köszöntek néki. / Csak kedvenc Kinga tehene / szemlélte gyanakvó / tekintettel rajta a változást.” (Műemlék-vers apámnak)

„Elmenni nincs mód, / maradni nincs remény, / a tavasz még távol, / a tél még kemény” – hányszor, de hányszor fogalmazódhatott meg bennünk, itt a Kárpát-medencében a *menni vagy maradni?* dilemmája. A csonka hazában éppen úgy, mint a végeken. Diktatúrák és börtönök, szegénység és kilátástalanság, háborúk és kivégzések, behívóparancsok és sortűzek – s mi állunk és várunk, várunk, „mint varjú a száraz jegenyén...” (A menni vagy maradni dilemmájára, s egy erdélyi költőre G. L.-nek bánatos-hetykén). A várakozás lételemünké lett. Várjuk, hogy majdcsak történik valami, majdcsak véget ér ez az örökös várakozás – várjuk az ünnepeket (azok úgy múlnak el, mintha nem is lettek volna), s várjuk a mindennapokat, mert az ünnepek mintha nem is ünnepek lennének. És ez alatt az örökös várakozás alatt, mint egy pillanat, életünk fele már biztosan oda van... S legföljebb a temetések, meg időnként az újratemetések sorakoznak.

A kötet első részét a Vers magunkról, avagy kósza emlék 56-ból című költemény zárja, amelyet Bence Lajos a Terror Háza múzeum falára szánt. Ez a vers is szép példája annak, hogyan fonódik össze az egyén sorsa a történelemmel, hogyan lesz történelem az ember élete: alig három hónappal a forradalom kitörése előtt született Bence, s mint más igaz költők, ő is magáévá tudja tenni azt, amit valójában nem látott, ott is jár, ahol igazából soha nem járt. „A Corvin-közi srácok egykedvűen / rúgják a bőrt, a porban verebek / fürödnek – július van – , / de a forradalom láza már / ott vibrál a lelkekben, a vész / a jegenyék lombján pihen, / a levelek meg-megremegnek, / s a macskakövek fogsora / cinkosan összekoccan...” A vers végigvezet bennünket 56 Petőfijétől 56 Arany Jánosáig – a kezdettől a végig: „Pesten ismét fölkel a magyar / ifjúság, Petőfi szelleme / magasan lobog, választás, / ha van, csak ennyi: rabok / legyünk vagy szabadok?!” Majd, a rendcsinálás (!) után: „...a józan-őrült / ország-nemzet-anya / – mint Ágnes asszony / a partokban – véres lepedőjét / mossa, mossa...” És jól tudjuk, még mindig csak mossa, mossa, „Holtsápadt arccal, / eggyé válva a habbal. / Nem tudván, hol / a jobb, hol a bal / part.” Talán majd egyszer, s ezért fo-

hászkodjunk a Teremtőhöz!, ha azt a véres lepedőt a nemzet végre már tisztára mosta, tudni fogja mindenki, hol a jobb, és hol a bal part, hogy a magyar sors ne mindig az legyen: „El kell indulnom, hazámat / itthagynom...”

Hogy mégis, ebben a várakozásban, ebben az örökös elindulásban mégis vannak eliziumi pillanatok, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy „Hosszabb ideje / egy tört szárnyú / angyallal élek / társbérletben.” (Egy angyallal élek), aki főz, mos, takarít, a szemetet leviszi, a friss sajtót felhossa, s ha kegyelemért küldjük az Úristen elé, még azt is örömmel teszi, igaz „Ilyenkor – mivel nem / tartozik a zsenge / tizenévesek korosztályába – / néhány csepp / parfümöt is / szokott a füle mögé / csöpögtetni.”

És mivel „Ősz van ismét. Világraszóló, / örök ősz kezdete.”, akinek van szeme a látásra, az látja, és akinek van füle a hallásra, az hallja, és „tudja, hogy hol kell / megpihenni: a pince melletti / vén diófa alatt. / Késő ősszel, közvetlenül / szüret után, mikor az újbor / már szunnyad és erjed / a hordókban, ... / s a *napnak is szelíd / ereje van, mint az öregember / szerelmének.*” Innen lehet, és csakis ilyen szent helyekről lehet nyugodt szívvel, de feledő, megbocsátó lélekkel soha! visszatekinteni „a gőzölgő völgyre: / a 20. század romjaira, / füstös képeire...” Nyugodt szívvel, mert „A remegő vízcsepp is lassan / hűvösre dermed...” (Tájkép csata után, avagy példabeszéd a hiúságról)

Azonban ezek a nyugodt, csendes pillanatok sem mentesek Bencénél a mindenhol ott leselkedő, ránk törni vágyó, sívó elmúlás-orozslánoktól: „Didergő fényben / ülök a kertben. / A nyár illatával / számban, szívemben. / A nyár színei / szememben. / Kezemben megsárgult / fűcsomó, szinte már / széna. Fészeknek / jó lenne kikeletkor.” És ekkor, mintegy előrejelezvén a következő versszakban a még hangsúlyosabb elmúlást, két rövidke sor: „Most minden kihalt, / minden néma...” A következő versszak elején a költő még egyszer megpróbálja feledni, feledtetni a valóságot, de mivel felnőtt ember felhőtlenül boldog nem lehet, s Bence Lajos felnőtt ember, ezért a folytatásban ezt olvashatjuk: „Telik a magtár, / a csűr, a hordó. / Zúg a gép, forog az orsó... / Betakarítás ez / vagy takarodó? / S hány lesz még, / kérdem magamtól? Hirtelen köd borul / a kertre. Megrezdül / a szőlő ázott levele. / Hamuszínű pára / hull halántékomra...” (Didergő fényben)

A Kitakarított! című versben aztán megjelenik személyesen az Elmúlás, a Nagy Titok, a Hatalmas és Ke-

gyetlen Úr: „Halál-ügyben / úgyszincs semmi / mentesség, / sem vigasz, sem / vád,” ... „Mert az életem mindig győz / a halál, s a másik parton / egy másik Isten áll, / kinek *Enyészet a neve!* / Reményt gerjesztő rejtély / sincs, mert Ő a titok maga. / A hatalmas és kegyetlen / Sötét Úr ura, kinek a Halál / is csak szolgálja.” ... „Feltámadás az alászállásban, / alászállás a feltámadásban.”

A nagy semmi, a hatalmas úr víziójától egyenes út vezet az Úrhoz, akivel Bence hol perlekedik, hol fejet hajt előtte, hol pedig cinkosan összekacsint vele: „Uram, a gép forog, / de az alkotó már egy kissé / sokáig pihen az évmilliók / már kikezdték tengelyét / kerékfogait ráférne egy kis / újítás, kenetetés...” „...Mi értelme / a szócséplésnek úgyszincs / azt fogod tőlem hallani / amit már régen tudsz, de: / Talán a végét azt lehetett / volna másképp csinálni / bár ebben sem vagyok biztos” (Psalm XX.). „Ne nézz szabad / tekintettel a Napba! / – csak, ha fejedem / Isten kalapja.” (Pogány vers, megkésett intelem) „S végül, ... / Uram, reád / bízom a végső döntést: legyen / minden akaratod szerint.” (Akaratod szerint). És a hetyke, huncutkás Bence: „...ha az együtt- / működésben reménykedtél el / kell hogy keserítselek: / semmi kedvem a világ / újratemtéséhez csináld / csak magad úgyszincs szegyet / vallanál velem...” (Psalm XX.). „Takarítsd ki és bővítsd / Mennyországodat, hol angyalaid / szárnyasuhogása közepette / élvezhetjük majd a testnélküliség / szabadságát, az anyagtalanság / üdvét, a súlytalan lebegés / kegyét” (Psalm XXII.)

A kötet (talán) központi verse a Hazatérítő vers, amely Czine Mihálynak állít emléket. Központi vers, nemcsak azért, mert a kötet címe is megtalálható benne – én akár azt is megkockáztatnám, a verscím eredetét tekintve azonos a kötet címével – nemcsak

ezért, hanem azért is, mert ebben a költeményben visszaköszön nekünk Madách: „Csak azt a hőesést tudnám / feledni, ...”, Arany János: „Bence / állhatott így / Toldi sírja mellett”, Goethe Faustja Auerbach pincéjéből: „...hogy hányszor verte / bele szép okos fejét, / a szentem, pohárköszöntőkor, / emelkedett hangulatban / a Király Lajcsi fogadójában, / főlemelkedve a pince / légtérébe – mert egy költő, / ha szól, mindig feláll! – ” és Thomas Mann Hans Castorpja A Varázshegy álom-jelenetéből: „Végül is elnyomott / az álom... / S így robogtunk, / szinte suhantunk / a halál ellenében, de / érezve jelenlétét, s a hó, / mely hazáig kísért, / mint fehér átok, / űzött, hajszolt / záporozva, viharos / széllel egy behavazott / országon keresztül, ...” És ez az álom országos álom, melyben a Mester és tanítványa, kiszakadva a térből és az időből, elüldögél még egy kicsit: „országos álmomból, királyi / vendégseregéből elszólítva / (ott ültél te is, közös égi / vacsoránkat fogyasztgattuk, / gyakori kocintgatás / közepette, mondogattuk, / nem is olyan rossz / itt, szoktatva magunkat / a síri csendhez, egyedül / a pohárcsengés hiányzott – / tényleg, hova tűnhetett / a pohár csengése...)” Központi vers talán azért is, mert ennek a költeménynek a végén jut el Bence Lajos annak fölismeréséig, amiről az egész kötetete szól, hogy ő itthon van, még ha fogcsikorgatva is, de itthon. Itthon van a nyelvben, a nemzetben, a tájban és a hazában: „A hideg kályha / mellett kuporogván, feledni akarva az / égi kalandot mesteremmel, / elárvultan, mint akit / minden cserbenhagyott, / reggelig ismételtetem / fogcsikorgatva: / itthon vagyok, / itthon vagyok...”

És hogy mégis és mindennek ellenére van remény, és csakis itthon és otthon van remény, bizonyítja Bence Lajos verseskötete, a hűség és a kiállás szép könyve.